

Mitt syskon sitter i fängelse

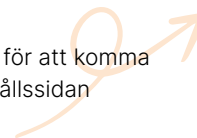
EN HANDBOK I HUR DU STÖTTAR BARN
MED ETT FRIHETSBERÖVAT SYSKON

”Syskon är utsatta,
vuxna behöver hjälpa
och inte vara rädda”

Syster

Bufff

Innehållsförteckning

Inledning	3
Bakgrund	4
Syfte	5
Om Bufff	6
Målgruppsbeskrivning	7
Vad händer i familjen?	9
Syskonrelationen	10
Vad säger de frihetsberövade om sina syskon	11
Hur media och sociala medier påverkar	12
Riskfaktorer	14
Känslomässig nivå	14
Kognitiv nivå	15
Social nivå	15
Skyddsfaktorer och behov	16
Hur syskon påverkas, kortfattat	17
Till dig som arbetar inom SOCIALTJÄNSTEN	18
Till dig som arbetar på SKOLA	20
Till dig som arbetar som POLIS	22
Till dig som arbetar inom KRIMINALVÅRDEN	24
Tips	25
Forskning	25
Ordlista	26

Mitt syskon sitter i fängelse. Handboken är producerad och utgiven av Bufff Sverige, 2024

Text Frida Asperö, Viktoria Unnis, Mimmi Petreas Krantz och Johanna Wallin

Grafisk produktion Eternity Group

Tryck PÅ Media

INLEDNING

För att kunna hjälpa behöver fler förstå deras situation

Den här handboken är skriven till dig, som på olika sätt möter barn och ungdomar i ditt arbete. Du som på din arbetsplats kan möta barn och ungdomar som har eller har haft syskon i häkte, fängelse eller med frivårdspåföljd.

När ett syskon frihetsberövas påverkas syskonen och familjen på ett eller annat sätt. Reaktionerna och stödbehovet varierar men i många fall får frihetsberövandet känslomässiga, sociala och ekonomiska konsekvenser. I denna handbok fokuserar vi på hur du kan stötta och vägleda minderåriga syskon till unga frihetsberövade. Du får ta del av den kunskap vi fått via intervjuer och samtal med syskon till unga frihetsberövade, samt frihetsberövade som har minderåriga syskon. Syskonens erfarenheter och tankar; oro, stress, rädslor och hur frihetsberövandet påverkat dem. Inte minst vad de önskar eller hade önskat från samhället. Kunskapen är även inhämtad utifrån samverkan med andra yrkesverksamma och myndigheter.

Bufff har många års erfarenhet av att arbeta med barn som har en frihetsberövad familjemedlem. Till dig som möter familjerna kan Bufff erbjuda stöd i form av rådgivning och skräddarsydda utbildningar. I denna handbok fördjupar vi oss i målgruppen minderåriga syskon till frihetsberövade. De konkreta tipsen till de olika yrkeskategorierna är utformade i samverkan med polis, socialtjänst, kriminalvård och skola.

Ju fler vi är som samarbetar för att stötta syskonen desto större skillnad kan vi göra, och det är viktigt att vi stöttar i ett så tidigt skede som möjligt. Oavsett vilken yrkesroll du har – har din roll stor betydelse.

BAKGRUND

Syskon faller inte bara mellan stolar

Syskon till unga frihetsberövade är en grupp som ofta glöms bort av samhället. De nämns inte bland sårbara grupper och sällan när förebyggande insatser diskuteras. Under Bufffs projekt **Nära dig – en rättighet** (2016–2019) som finansierades av Allmänna arvsfonden framgick att kunskapen kring syskon till unga frihetsberövade i princip var obefintlig.

Projektet **Nära dig – en rättighet** genomförde därför intervjuer med unga frihetsberövade. I intervjuerna framkom det att de frihetsberövade syskonen kände en stor oro för sina yngre syskon. De beskrev att de var viktiga förebilder för sina yngre syskon och att deras handlingar kan ha påverkat dem. Intervjuerna visade även att många själva hade haft äldre syskon med en kriminell livsstil. Bufff ville därför öka kunskapen om syskon till unga frihetsberövade för att på bästa sätt ge stöd men även undersöka hur vi som möter syskonen kan arbeta brottspreventivt. Bufff ansökte därför om finansiering till ett nytt projekt hos Allmänna arvsfonden, för att enbart fokusera på minderåriga syskon till frihetsberövade. Det är utifrån det projektet ”Bryta mönster” som handboken är skriven.

Yngre syskon med frihetsberövade syskon har varit aktiva i arbetsprocessen, gett feedback, delat sina erfarenheter och haft stort inflytande på skapandet av deras eget stöd. Syskonens medverkan och inflytande i utvecklingsarbetet har varit avgörande.

SYFTE

Tillsammans kan vi förändra framtiden

Med handboken vill vi sprida den kunskap vi fått i projektet Bryta mönster, mestadels genom alla våra möten med syskonen till frihetsberövade. Denna kunskap kan vara ett komplement i ert arbete att stötta syskon, både direkt och indirekt. I samtalen har det framkommit att syskon till frihetsberövade upplever en stor avsaknad av stöd och samtal med vuxenvärlden om deras situation.

Handboken är också ett resultat av yrkesverksammas efterfrågan om mer information och kunskap, för att kunna stötta syskon på olika sätt. Tillgänglig forskning i ämnet är mycket begränsad i dagsläget. Skola, socialtjänst och fritidsgårdar möter syskon eller deras frihetsberövade syskon dagligen. Däremot har det uttryckts en osäkerhet i hur syskon påverkas och hur de i sin profession kan förebygga risker och konsekvenser som finns hos de yngre syskonen. Det är något som även bekräftats i samtal med både syskon och de frihetsberövade syskonen.

Med Bufffs kunskap och erfarenhet – och ditt engagemang på din arbetsplats – kan vi tillsammans stötta och vägleda. Inte minst ge syskonen hopp om förändring och en tryggare framtid.

Om Bufff

Bufff (Barn och Ungdom med Förälder, Familjemedlem i Fängelse) är en nationell barnrättsorganisation som erbjuder stöd till barn och ungdomar med en förälder eller familjemedlem i häkte/fängelse/frivård. Det kan vara en förälder, syskon, far/morförälder, bonusförälder eller någon annan person som har barn i sin närhet som berörs av deras frihetsberövande.

Vi på Bufff arbetar med hela familjen. Därför bedriver vi uppsökande arbete på alla Sveriges häkten och anstalter för att ha barncentrerade samtal med frihetsberövade som har barn i sin närhet. Våra lokala kontor finns på flera olika platser i landet och erbjuder olika typer av stöd. Gemensamt för alla lokalkontor är att familjemedlemmar kan få stöd via telefon, mejl eller fysiskt. Allt är gratis och individanpassat.

Ibland är vi med familjen under hela resan från häktet via anstalten till frigivning. Ofta finns det flest frågor och stress i början och mot slutet av verkställigheten och vi erbjuder stöd och samtal i anslutning till dessa perioder. Det är inte Bufff som tar första kontakten med familjen på utsidan. Familjen (en vuxen som bor med barnet eller barnen själva) måste först kontakta oss och efter det kan vi kontakta familjen. Även som professionell kan du vända dig till oss för rådgivning, föreläsning och samverkan.

Hitta det närmaste Bufff-kontoret eller kontakta oss via vår stödtelefon/chatt:

Telefon nr: **020-200 330**

eller **www.bufff.se**

MÅLGRUPPSBESKRIVNING

Oro och tystnad är gemensamma konsekvenser

**”Tänk om min bror dör
när han kommer ut.”**

Lillasyster, 13 år

Syskon till frihetsberövade är inte en homogen grupp. En del kan ha upplevt våld, missbruk och psykisk ohälsa medan andra syskon kan ha levt ett ”skyddat” liv fram tills frihetsberövandet. Trots olikheterna så finns det delar som majoriteten av syskonen har gemensamt.

Vuxna behöver bli bättre på att synliggöra syskon och deras behov utifrån syskonens önskemål. Vuxna i syskonens närhet pratar sällan med dem om vad som händer, deras upplevelser och mående. Syskon berättar sällan för någon vuxen om att deras syskon är frihetsberövat. Det kan handla om skam, hederskultur, familjehemligheter, rädsla, tystnadskultur eller brist på förtroende. Därför är det viktigt att gå varsamt fram i samtal, då det kan vara första gången någon ställer frågor om hur frihetsberövandet påverkar dem och hur de mår på grund av situationen. Tystnaden har visat sig vara en gemensam nämnare hos många syskon till frihetsberövade.

Hos syskon finns det ofta en oro för sitt frihetsberövade syskon. De behöver ärlig information och svar på sina frågor för att må bra. Det betyder inte att de behöver veta alla detaljer kring brottet. Exempel på information som är viktig att få svar på är var syskonet befinner sig, hur hen mår och vad som kommer att hända, nu och framåt. Även om du inte vet, så behöver det sägas högt. Syskon berättar för oss att de annars känner sig bortglömda eller avskärmade, vilket kan skapa än mer oro.

Syskon till den frihetsberövade kan också vara brottsoffer utan att de själva reflekterat över eller insett det. De kan ha blivit utsatta för hot, psykiskt eller fysiskt våld av det frihetsberövade syskonets ovänner både i hemmet och utanför. Syskon eller familj kanske också tvingas ta över skulder som det frihetsberövade syskonet har. Detta kan påverka dem såväl känslomässigt som socialt, och leda till psykisk ohälsa eller egen kriminalitet. Syskon kan exempelvis socialiseras in i kriminella sammanhang av den frihetsberövades vänner genom att få ett så kallat ”skydd” av vännerna.

Syskon kan bli begränsade, socialt men också fysiskt. Det kan handla om vilka vänner syskonet kan umgås med eller inte, och en oro för att de inte vet vem de kan lita på och i vilket områden de kan röra sig i, och det leder till flera svårigheter i sociala sammanhang.

I hälften av våra intervjuer har det visat sig att de frihetsberövade syskonen varit placerade på HVB, SIS eller jourhem innan de blev aktuella inom kriminalvården. Syskonen berättar att det var första gången de separerades och det var redan då relationerna i hemmet ändrades. Det frihetsberövade syskonet kan ha haft olika viktiga roller innan frihetsberövandet. De kan vara syskonets bästa vän, haft en omvårdande roll i hemmet, varit en förebild och trygghet.

Många syskon vittnar om att de känner sig dömda av skolan, polisen eller allmänheten i stort på grund av deras frihetsberövade syskon. Det är viktigt både för deras självkänsla och för att stötta dem i rätt riktning, att vi bemöter dem som egna individer och inte dömer deras frihetsberövade syskon.

BARNKONVENTIONEN

Artikel 12

Barn har rätt att uttrycka sin mening och höras i alla de frågor som berör barnet. Hänsyn ska tas till barnets åsikter utifrån barnets ålder och mognad.

Artikel 3

Vid alla beslut som rör barn, ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa.

VAD HÄNDER I FAMILJEN?

Alla i familjen påverkas

”När du har ett barn som lever ett kriminellt liv så är det så många som tycker illa om honom och det han gör. Det gör att en mamma måste älska det barnet extra mycket. Vilket gör att jag som syskon glöms bort.”

Syster, 17 år

När ett syskon frihetsberövas påverkas alla i familjen, framför allt under häktningstiden. I samtal med syskon har det framkommit att det alltid inneburit förändringar i familjerelationerna, oavsett om det redan före frihetsberövandet kan ha varit problem med mycket oro, bråk och våld eller inte. De frihetsberövade syskonen tror många gånger att deras syskon får stöd av familjen. Vår erfarenhet är att de hemmavarande syskonen är de som ger stöd åt sina omsorgspersoner. Även om syskonen är ”välfungerande” så behöver de få stöd. Syskon upplever ofta att det frihetsberövade syskonet är mammas ”favoritbarn” och att allt fokus hamnar på honom eller henne.

Syskon beskriver ofta att de inte kan visa hur ledsna, besvikna och arga de egentligen är, då det inte vill belasta sina omsorgspersoner ännu mer. De förklarar det som att mammor alltid är mer ledsna, sörjer mer och har det ännu tuffare. Pappor i familjen upplevs som arga, besvikna och i vissa fall är de avståndstagande eller inte alls närvarande. Vi vet att om omsorgspersonerna mår bra, är chansen större att syskonen också mår bra. Därför måste det även betonas att vi inte får glömma bort att stötta omsorgspersonerna.

Ibland känner syskon i tonåren till frihetsberövandet, medan de yngre syskonen inte gör det. Detta skapar en större problematik, då äldre syskon tvingas ta hänsyn till att bevara hemligheten både i den egna familjen men också i skola, på fritid samt sociala medier.

”När min bror greps så vart det känslomässigt i familjen så vi bråkade mer. Det blev som en osynlig vägg mellan oss. Jag låtsades må bra. Jag måste bära mig och mina föräldrar känslomässigt.”

Syster, 18 år

SYSKONRELATIONEN

Ett frihetsberövande kan påverka relationen mellan syskon på olika sätt. Frihetsberövandet innebär att den vardagliga kontakten förändras och att man inte längre kan prata på det sätt som man tidigare gjort. Kontakten blir ofta mycket begränsad och i vissa fall består den endast av brev då samtal inte alltid blir godkända. En känsla av maktlöshet drabbar ofta både det frihetsberövade syskonet men också syskonet på utsidan. Relationen påverkas i form av att den vardagliga kontakt man haft försvinner, den begränsade kontakten kan leda till missförstånd syskonen sinsemellan och en osäkerhet kan växa fram i relationen. En osäkerhet som rör sig om en känsla av att det frihetsberövade syskonet tar avstånd eller inte vill ha kontakt men som egentligen kan bero på begränsningar från exempelvis kriminalvården eller bara ett antagande från den frihetsberövade att syskon inte vill/behöver/kan ha kontakt.

Hur syskonen upplever besöken på fängelset eller häktet påverkar också relationen. Tidigare har syskonen kunnat prata fritt utan vuxna närvarande, de kan ha haft en relation och en jargong där omsorgsperson inte passar in. Besöken görs i princip alltid med omsorgsperson och under häktningstiden är besöken dessutom ofta bevakade, vilket kan påverka relationen då syskon upplever att de inte kan ha samma typ av samtal som de tidigare haft. Miljön i besöksrummen är ännu en påverkansfaktor. Syskon berättar att det väcker svåra känslor att se sitt syskon i häktet eller fängelset, det kan också röra sig om individfaktorer som att syskonet gått ner i vikt eller blivit mindre känslomässigt tillgänglig i samtalen.

Ett frihetsberövande kan ha konsekvenser för relationen även efter frigivning då det varit en period av begränsad kontakt och där båda syskonen utvecklats och förändrats. Ibland går inte relationen att reparera eller så tar den väldigt lång tid att bygga upp igen. Forskning visar att har du en fungerande och sund syskonrelation så klarar du motgångar bättre i livet. Därför är det viktigt att syskon får hålla regelbunden kontakt under frihetsberövande, om det är för syskonets bästa.

VAD SÄGER DE FRIHETSBERÖVADE OM SINA SYSKON

**”Tänk om dom hämnas
på min lillebror.”**

Frihetsberövade syskon

Genom våra intervjuer med frihetsberövade syskon har vi sett att oron för deras syskon är stor, oron kan dock se olika ut.

- Störst oro för att syskonet skulle anamma den kriminella livsstilen fanns hos de som hade bröder äldre än 13 år.
- De som hade småsyster var oron framför allt för deras mående. Det gällde även de som hade småbröder under 13 år.
- Där ålderskillnaden var tre år eller mindre fanns en oro för att syskonet skulle bli utsatt för hot eller att ovänner skulle ge sig på syskonet.
- De allra flesta ansåg sig ha en nära relation till sina syskon. Placering på SIS eller HVB resulterar i en sämre syskonrelation.
- De frihetsberövade syskonen upplevde oftast att syskonen fick stöd hemifrån.
- De från småstäder tyckte att stödet hemma räckte medan de från storstäder tyckte att mer stöd behövdes.
- De som bodde i storstad hade mycket högre oro för att deras syskon skulle hamna i egen kriminalitet.
- De som bor på landsbygd svarade alla att deras syskon behandlas annorlunda och att de hade oro för deras mående.
- De kan känna skuld och skam för att de är frihetsberövade, vilket kan göra att de avstår från att ha kontakt med sina syskon.

HUR MEDIA OCH SOCIALA MEDIER PÅVERKAR

Syskon hör och ser mer än de borde

”Många skickade bilder på Snap när min bror blev gripen.”

Syster, 15 år

Många söker på sina frihetsberövade syskon på internet, vilket kan leda till att de läser saker som skapar både oro och desinformation. Syskon vill ofta veta och förstå så mycket som möjligt. Genom forum på internet kan de ta del av förundersökningsprotokoll och annat kopplat till brottet. Att vara informerad, uppdaterad och engagerad i allt som händer kan skapa en känsla att vara närmare syskonet som tagits ifrån dem.

När ett frihetsberövat syskon tillhör ett kriminellt nätverk, vill de ha information för att få veta vem de kan lita på och om de finns områden samt personer de bör hålla sig ifrån. Syskonen kan även själva bli igenkända och kontaktade på sociala medier av personer i konflikt med deras frihetsberövade syskon, vilket kan skapa ilska, stress och oro. Det är viktigt att prata kring innebörden av kontakt och vilka konsekvenser som kontakten kan få.

”De la upp min brors förundersökning på TikTok och folk taggade mig i kommentarerna. Jag skämdes och det kändes som att alla visste att det va min bror.”

Syster, 13 år

”Jag fick en panikångestattack efter jag lyssnat på rättegången, de sa vår adress och jag va rädd att vi i familjen skulle bli skadade.”

Syster, 13 år

Syskon kan få information till sig utan att ha bett om det. Det kan röra sig om att de blivit taggade i olika inlägg som rör deras frihetsberövade syskon. De får ta del av information som ”kastats” till dem utan att de är förberedda på det. Detta sker bland annat på TikTok, Instagram och Snapchat och det kan vara mycket allvarliga och skrämmande scener som någon filmat; ett polisingripande, en skjutning, utanför rättegångar m.m.

Idag kan syskon ta del av rättegångar, då de publiceras på olika forum. Det kan då även ske i ensamhet, utan någon vuxen som kan förklara sådant de inte förstår eller ge tröst och stöd. De lämnas till att ensamma hantera alla känslor som uppstår.

Många gånger målar media upp det frihetsberövade syskonet som en farlig person. Det kan skapa en rädsla för syskon att prata, rädsla för att mottagaren ska döma dem och deras syskon. På grund av detta beskriver syskon att de vill prata med någon som känner deras frihetsberövade syskon och vet vem personen är bakom brottet.

Det är viktigt att vi tänker på hur vi pratar om det frihetsberövade syskonet, att vi inte använder oss av andras bilder och beskrivningar. För syskonet är det frihetsberövade syskonet inte samma person som den i media. Tvärtom. Det är många gånger en viktig, nära person som de älskar och saknar.

”De kom ut en artikel där de vred händelsen till det värre som inte stämde, typ för att sälja. Jag är arg på media, att de alltid ska vinkla saker. Media förvärrade händelsen ännu mer. När de lägger upp blurrade bilder så kan alla som känner till min bror se att det är han och det är jobbigt då man inte vill att folk ska se han så.”

Syster, 18 år

RISKFAKTORER

Syskon är extra sårbara

**”Om jag tycker något är jobbigt
angående min bror så har mamma
det alltid värre känslomässigt,
för hon är mamma.”**

Syster, 17 år

KÄNSLOMÄSSIG NIVÅ:

Syskon till frihetsberövade berättar om ilska, sorg och en känsla av orättvisa, men också oro för hur deras syskon mår och hur de har det. När det gäller synen på till exempel polisen och skolpersonal, finns ibland en ilska då syskon känner sig felaktigt och orättvist behandlade på grund av deras frihetsberövade syskons situation.

Syskon vi samtalat med berättar att de varit ensamma i sina känslor kring frihetsberövandet av deras syskon. Det är få som har haft någon att prata med. Dessutom berättar syskon att de behövt se föräldrar i sorg och oro, och behövt stötta sina föräldrar i deras känslor. Syskonen berättar att frihetsberövandet bidragit till konflikter, till att de låtsas vara okej och till att de bär alla sina känslor i tystnad. Detta kan leda till fler och ännu mer svårhanterliga känslor.

”Ibland försvinner jag in i mig själv och hör inte när läraren pratar med mig.”

Syster, 13 år

KOGNITIV NIVÅ:

Det kan vara svårt för syskon att ta in att ett syskon har begått ett brott, att de försvunnit från familjen samt att bearbeta detta. Det är vanligt att många olika känslor utlöses när ett syskon frihetsberövas. Känslor som stress, oro och ångest är vanligt, vilket i sin tur kan påverka syskonets beteende och vanor. Till exempel, kan syskonet plötsligt bli arg ”utan anledning”.

Frihetsberövandet kan påverka syskon på många sätt, som i sin tur ger konsekvenser. Dålig sömn, känsloutbrott, konflikter, sämre skolresultat, koncentration och närvaro – är bara några av dem.

SOCIAL NIVÅ:

Många syskon finns kvar i samma miljöer som de frihetsberövade syskonet haft innan, vilket kan medföra en större risk för att de själva socialiseras in i den kriminella livsstilen. Det är inte alltid ett val syskonen själva gör, de kan tvingas in i den gemenskapen, ta det frihetsberövade syskonets roll och utföra kriminella handlingar. Då stödet för syskon är begränsat ökar risken för egen kriminalitet än mer.

Syskon till den frihetsberövade blir inte per automatik kriminella men de kan introduceras in i en kriminell värld, dess normer och vanor. Gränser förflyttas mellan vad som är okej och inte, rätt och fel.

Skyddsfaktorer och behov

I projektet har vi lokaliserat skyddsfaktorer som kan bidra till att syskon kan välja en annan väg och få verktyg till att känna delaktighet, begriplighet i sin situation och en meningsfullhet i livet.

Syskon behöver en trygg vuxen/förebild/mentor att prata med om sin situation. En person som de kan samtala med utan att känna att de har ett ansvar för den personens mående. Den personen kan också vara den som vägleder och hjälper till att sortera i alla känslor och frågor.

För många syskon är kontakt med sitt frihetsberövade syskon otroligt viktig under frihetsberövandet. Kontakten kan motivera och bidra till att syskonet ser sig själv som en kompetent individ med förmågor att välja en annan väg. Men kontakt ska vara utifrån om syskonet vill och dennes bästa. Det frihetsberövade syskonet är många gånger en förebild som varit väldigt närvarande i syskonets uppväxt och vardag. Den frihetsberövade kan ha varit en person som kan ha haft den omhändertagande rollen i hemmet.

Att få anpassad information och kunskap ger syskonet verktyg att lättare hantera sin vardag samt den situation som den befinner sig i. Det resulterar även i att syskonet inte behöver söka informationen själv vilket kan leda till desinformation och svåra känslor. Att få information om vad som händer bidrar också till en känsla av delaktighet och begriplighet.

Unga frihetsberövade och syskon på ”utsidan” vittnar om att behovet av stöd till deras omsorgspersoner är stort. Det är många gånger just syskonen som får stötta omsorgspersonen eller som de själva säger ”måste vara starka”. Omsorgspersoner behöver därför eget stöd i den situation familjen är i, men också medvetenhet om att/hur syskon påverkas. Även om syskonet upplevs vara okej så påverkas de på ett eller annat sätt.

Om familj och yrkesverksamma ser och visar omtanke för syskon och deras situation, kan det bidra till att de känner sig mindre ensamma, bortglömda och förstå att deras känslor och tankar är viktiga. Detta kan i sin tur kan bidra till en ökad tillit till vuxna. Det kan även bidra till att de känner sig mindre dömda och vågar prata om sin situation.

Syskon önskar att myndigheter ska förstå problematiken med att ha ett frihetsberövat syskon och hur det påverkar. De vill inte behöva berätta eller förklara. Syskonen behöver och önskar mer kunskap och information om allt som händer, samt någon vuxen att prata med på ett språk de förstår. Forskningen visar att stötta syskon att förstå och hantera förändringarna är grundläggande för vad syskon behöver.

Att syskon tar avstånd från det frihetsberövade syskonets handling är viktigt för att kunna främja en livsstil utan kriminalitet, vilket kan göras i samtal kring värderingar och normer. Avståndstagandet innebär dock inte att syskonet behöver ta avstånd från sitt frihetsberövade syskon. Att få höra att det fortfarande är okej att älska sitt syskon är viktigt för syskonen då det kan avlasta skuld och skamkänslor.

Hur syskon påverkas, kortfattat:

- De känner en stor saknad och förlust.
- ◇ De saknar kunskap och information om vad som hänt och hur syskonet har det.
- De känner en oro inför frigivningen.
- ◇ De har sällan någon som de pratar med om sin situation.
- De saknar förtroende för vänner, vuxna och myndigheter.
- ◇ De bär på mycket ilska och sorg.
- Syskon har många gånger en nära relation till sitt frihetsberövade syskon som även är en trygghet.
- ◇ De glöms ofta bort i familjen och av samhället.
- Stödet hemifrån räcker inte.
- ◇ De begränsas socialt och fysiskt.
- De har svårare än barn till frihetsberövade att få kontakt med sitt frihetsberövade syskon.
- ◇ Många söker egen information vilket kan leda till desinformation.
- Många har trauma från husrannsakan, gripande m.m.
- ◇ Syskonen behöver i ett tidigt skede hjälp och stöd.
- De kan känna en lättnad vid frihetsberövandet, då deras syskon är på en plats där de får vila och ingen kan göra dem illa.

Till dig som arbetar inom Socialtjänsten

När det finns oro för kriminalitet hos ett barn eller ungdomar inkluderas inte alltid syskonen i familjen. Syskon vittnar om att deras frihetsberövade syskon under deras uppväxt har haft många möten och insatser hos socialtjänsten, men att de själva aldrig varit inkluderade.

I de fall där det finns insatser till ett syskon och omsorgspersoner, ser vi det som centralt att även inkludera syskon. Detta för att ta hänsyn till syskons behov av information och delaktighet.

Frihetsberövade syskon kan ha växt upp under svåra förhållanden och inte sällan med inslag av våld. Syskon kan därför antas ha en likande uppväxt och därför löpa högre risk att själva dras in i kriminalitet och brottslighet. Syskon bör därför också uppmärksammas och erbjudas stöd så att de kan hantera sin situation, men också ge förebyggande stöd för att deras egen utveckling.

”Socialtjänster behöver förstå att vi mår dåligt även om vi säger att vi mår bra. Fråga mer om jag har någon att prata med? Hur går det i skolan? De måste se till att det finns någon.”

Syster, 13 år

Syskon känner sig ofta ensamma i sin situation, tänker att ingen har det som dem och många gånger har de aldrig pratat med någon om hur de påverkats av att ha eller haft ett frihetsberövat syskon. Det är viktigt att informera och motivera familjerna att ta emot stöd. Syskon kan känna rädsla inför vad de kan säga till socialtjänsten. Kanske är det inte ens ett alternativ för dem att prata med socialtjänsten, än mindre i möten där familjen är med.

”Mina bröder har haft massor med soc att göra men dom har aldrig pratat med mig .”

Syster, 15 år

Socialtjänsten fortsättning:

Syskonen på utsidan behöver någon trygg vuxen som kan ge stöd. Vi vill poängtera att stödet inte behöver komma från socialtjänsten. Det kan vara en annan vuxen i syskonets närhet, som de litar på och som inte är en familjemedlem. Det kan vara svårt för ett syskon att själva ta initiativet till att prata, och kanske kan ni då vara behjälpliga i att göra den vuxna uppmärksam på att han eller hon är viktig, om samtycke finns.

Omsorgspersoner behöver få kunskap och information om hur syskon påverkas när ett syskon frihetsberövas, för syskonet påverkas alltid på ett eller annat sätt. Omsorgspersoner som har ett häktat minderårigt barn uttrycker vikten av att socialsekreterare har en god kontakt med familjen. På så sätt känner de att de får uppdateringar och information om allt som händer. De förklarar en god kontakt med socialsekreterare som en lugnande faktor för hela familjen. Det hjälper även syskonen indirekt, då ett av de identifierade behoven hos syskon är information och att omsorgspersoner får stöd.

Tips:

- Undersök om syskonet har en vuxen i sin närhet som kan vara den viktiga stödpersonen. Om det finns samtycke kan ni hjälpa till i den kontakten, så att stödpersonen får information om situationen samt vet om dennes betydelse för syskonet.
- ◇ Erbjud syskon ett enskilt samtal för att prata om sin situation och hur han eller hon påverkas.
- Slussa till Bufff och kanske följa med på ett första samtal eller att vi kommer till er.
- ◇ Rådfråga Bufff.
- Inkludera syskonen i insatser, så att syskonen får stöd.
- ◇ Syskon önskar tydlighet, enklare ord i möten och att socialtjänsten inte skräms och dömer utan lyssnar.

Till dig som arbetar på Skola

**”Det är skillnad på att känna sig
annorlunda och att känna sig sedd.”**

Syster, 14 år vid frihetsberövandet

I samtal med syskon och de frihetsberövade syskonen, hör vi ofta att skolgången blivit påverkad. De kan exempelvis få svårt med koncentrationen och minskad motivation, på grund av att det händer mycket runtomkring dem. De kan bära på en stor oro för sitt frihetsberövade syskon; hur de mår eller vad som kommer att hända dem. Oroskänslan kan även handla om rädsla för att det frihetsberövade syskonets fiender ska hota eller skada någon i familjen. Ett frihetsberövande kan innebära att tryggheten i hemmet försvinner och att alla relationer i familjen förändras.

**”Att min bror blev häktad påverkade mig i skolan.
Jag har varit frånvarande både fysiskt och psykiskt.
Jag vart tvungen att ta kontakt med advokat och
vara med vid förhandlingar. Jag var tvungen att
förstå hur allt fungerade, hur skickar man brev,
böcker osv. Jag var den i familjen som fick ta
tag i allt för jag är den som kan svenska.”**

Syster, 18 år

Om någon i skolpersonalen känner till situationen kan det underlätta och hjälpa när syskonet är i skolan. Medvetenheten hos skolpersonal kan bidra till en större förståelse för elevens beteende och kan då även stötta eleven.

Skola fortsättning:

”I skolan jag gick i förut så trodde inte lärarna på mig pga. att mina bröder var kriminella, dom trodde jag skulle bli likadan.”

Syster, 15 år

Syskon vi har pratat med vill gärna ha stöd från vuxna som de känner sedan innan. Gärna en relation som funnits länge, där den vuxna stått kvar och varit ihärdig i andra situationer. De önskar att den vuxna ställer frågor, då det ofta är svårt att börja prata själv och att själv sätta ord på saker. Det är då viktigt att prata om syskonets situation och inte om det frihetsberövade syskonet.

Syskon berättar också om högre frånvaro på grund av häkttningsförhandlingar eller rättegångar, och de kan vara den i familjen som har kontakt med advokat och andra myndigheter. Frånvaron kan även handla om minskad motivation då deras mående är påverkat av situationen.

Vi möter ofta en ilska och oro från syskon. Många gånger är det känslor som trycks undan som ligger bakom all ilska.

Tips:

- ◇ Finns det någon vuxen på skolan som syskonet känner sig trygg med? Som kan öppna upp för samtalet och fråga hur syskonet mår? Hur allt påverkar? (De vill inte själva vara den som tar upp samtalet, de vill gärna att någon frågar. Men inte för att den är nyfiken, utan för att den bryr sig.)
- Ha ett samtal med omsorgspersonerna och gör de medvetna om att syskon påverkas och att syskon kan behöva stöd.
- ◇ Tipsa om Bufff till syskon och familjen.
- Ni kan ringa till Bufff för råd och stöd.
- ◇ Syskon önskar att om en vuxen pratar med dem i skolan om deras situation, ska de göra det i enskilt rum och utan andra i närheten.
- Syskon önskar även att det inte blir ett samtalsämne som tas upp i ett utvecklingsamtal.

Till dig som arbetar som Polis

”Varje gång det knackar på dörren tror jag att det är polisen, och att de ska berätta att någon av mina bröder dött.”

Syster, 15 år

Vid misstanke om kriminalitet hos en ungdom eller ung vuxen – kartlägg även då om det finns minderåriga syskon. Det är en riskfaktor att ha ett syskon med kriminell livsstil, framför allt om det är bröder och ännu mer om de är nära i ålder. Syskon kan också vara brottsoffer, då de utsätts för repressalier för att deras syskon är i ett kriminellt sammanhang. Det gör att syskon är viktiga i det förebyggande arbetet.

Vi vet att syskon påverkas emotionellt vid ett frihetsberövande och att bevittna när ens syskon blir gripen eller vid husrannsakan beskriver syskon som ett trauma. Ett gripande och en husrannsakan kan vara skrämmande och framkalla stor stress. De beskriver det som obehagliga situationer som skapar osäkerhet och väcker många frågor. Att någon stannar upp, tar sig tid och pratar med ett syskon kan ha stor betydelse för hela upplevelsen. Syskon har berättat om tillfällen som verkligen uppskattas, då en polis tagit dem åt sidan och ställt omtänksamma frågor.

Syskon har även uttryckt en önskan att polisen ska ha förståelse för att de älskar sitt syskon, att situationen skapar rädsla, oro och sorg även för dem.

”Det var jätteläskigt när polisen kom på natten och skulle in i mitt rum. Jag önskar att de kunde förklara något litet så jag slapp vara orolig.”

Bror, 10 år

Polis fortsättning:

”Låt mig vara arg och vilja skydda mitt syskon. Jag vill inte behöva visa vart hans rum ligger.”

Syster, 17 år

De frihetsberövade syskonet kan ha haft den vårdande rollen i hemmet och vara syskonets känslomässiga stöd. Syskon till den frihetsberövade ser många gånger den frihetsberövade som den starka, som vid ett gripande blir liten och maktlös. Polisen väcker därför ofta många olika känslor hos syskon. Det kan vara oro, rädsla, förvirring och ilska på grund av tidigare erfarenheter, då de vill försvara sitt syskon.

Syskon vittnar även om att de känner sig dömda på förhand på grund av deras frihetsberövade syskon. De vill bli bemötta som egna individer. Syskon upplever att polisen vill få ut information av dem som rör det frihetsberövade syskonet, vilket sätter dem i en jobbig situation.

Tips:

- Informera familjen om att Bufff finns och ger information, rådgivning och stöd när någon frihetsberövas.
- ◇ Vid ett gripande eller vid information om ett gripande kan det vara svårt för familjerna att ta in informationen. Lämna gärna en lapp eller visitkort med Bufff och telefonnummer om möjlighet finns.
- Vid ett gripande eller husrannsakan kan syskonen hamna i chock, panik, rädsla. Stanna gärna till och fråga dem om hur situationen nu blir för dem. Om syskon får svar på deras grundläggande frågor minskar stress, oro och risken för framtida myndighetsförakt. Även om du inte kan svara på alla frågor så är även det svaret bättre än inget svar alls.
- ◇ Utredare: Informera den frihetsberövade om att Bufff finns och besöker alla landets häkten och anstalter och har barncentrerade samtal. Även i kontakt med familjen kan ni informera dem om att Bufff finns och de kan kontakta Bufff för stöd i situationen. Vi vet att familjen mår bättre ju mer stöd och information de får.
- När ni gör en orosanmälan vid gripande på en ung person där minderåriga syskon finns i familjen. Lägg gärna till att familjen kan kontakta Bufff för stöd och frågor.

Till dig som arbetar inom Kriminalvården

Många av de syskon vi har samtalat med berättar att de har en nära relation med sina syskon. Därför är det viktigt att de får ha kvar någon typ av kontakt, om det är för syskonens bästa.

Många gånger känner det frihetsberövade syskonet en oro för sina syskon. Oron kan handla om skolan, mående eller egen kriminalitet hos syskonen.

När syskon är på besök med omsorgspersoner, är det inte ovanligt att syskon undanhåller hur de verkligen mår och hur det egentligen har det. De vill inte riskera att göra måendet värre för familjemedlemmar. Om det frihetsberövade syskonet eller omsorgspersoner har kunskap om att syskon påverkas, är chansen större att de motiverar syskonen att ta emot stöd och prata om hur de faktiskt påverkas. Många gånger vill syskonen få höra att det är okej för dem att prata med någon utanför familjen.

Kom ihåg att Bufff stöttar minderåriga syskon till frihetsberövade och inte bara de som är barn som har en frihetsberövad förälder.

HÄKTE:

I samtal med unga frihetsberövade har det framkommit att de under sin häktningstid saknat information om de olika sätten de kan ha kontakt med sina syskon. Som att de kan skriva brev, Skypesamtal, besök och samtal. Häktningstiden beskrivs som den tuffaste tiden för syskonen.

Om du känner dig bekväm med klienten, kan du under de isoleringsbrytande tillfällena prata om syskonen på utsidan, och hur de kan påverkas av ett frihetsberövande. Kanske kan ni göra något som kan skickas till syskonen? Ett armband, teckning eller ett brev? Bufff har en "brevmall" som kan vara till hjälp när de ska skriva brev till sina syskon.

Tips:

- Förklara för klienten att de är viktiga för sina syskon. De frihetsberövade syskonen vet inte alltid att de kan ha kontakt med sina syskon på de olika sätt som kriminalvården erbjuder.
- ◇ Vid inskrivning: Formulera om frågan "Har du barn?" till: "Har du barn eller minderåriga syskon i din närhet?" För att lättare fånga upp om det finns syskon i familjen som påverkas.
- Informera klienter med minderåriga syskon om att Bufff finns.
- ◇ Samtala med klienten om att de kan motivera syskonen att ta kontakt med Bufff (eller någon annan vuxen) för att få stöd i sin situation.
- Informera och motivera klienter med syskon att träffa Bufff vid nästa besök.
- ◇ Motivera de som har syskon på utsidan, att vara goda förebilder och att de kan göra sitt bästa för att syskonet ska må bra och inte följa deras kriminella bana.
- Prata om syskonens rätt till egen information och vikten av att de får den direkt från sitt syskon eller omsorgsperson och inte från exempelvis sociala medier eller liknande.
- ◇ Försök stötta klienten i att anpassa sanningen utifrån syskonets ålder och mognad.
- Uppmuntra till besök (i sällskap av någon annan vuxen än omsorgsperson om det känns mer bekvämt).
- ◇ I samtal med klienten, prata med dem om vår erfarenhet som säger att stödet hemifrån inte räcker.
- Förklara vikten av att syskonet får veta att det är okej att känna sorg och ilska emot sitt syskon.

Tips

Det syskon önskar mest är information och kunskap, om vad som händer och hur kriminalvården fungerar. Syskon behöver förstå händelsen för att kunna hantera sin situation och för att bättre hantera sina känslor. När ett syskon frihetsberövas kan det vara svårt för syskonen att veta vad de kan göra för att få kontakt med sitt frihetsberövade syskon.

Vad kan syskonen själva göra för att ha kontakt med sitt frihetsberövade syskon?

- Vet de själva vart deras syskon befinner sig? Vilket häkte eller anstalt?
- Informera om att de kan be sitt frihetsberövade syskon att skriva en hemställan om samtal, besök och Skypesamtal med dem.
- Informera dem om att de alltid kan skriva brev till sitt syskon. Det kan ta olika lång tid för syskonet att få brevet då de kan behöva läsas av kriminalvården. Om syskonet inte vet vart deras frihetsberövade syskon befinner sig kan de skriva ett brev och sedan skriva sitt syskons namn, ordet klient och personnumret om syskonet kan det på kuvertet, sedan lägger de kuvertet med brevet i ett större kuvert där de skriver:

Kriminalvården
Journalarkivet
601 80 Norrköping

Syskon kan behöva motivation och hjälp med att skriva brev. De kan via brevet fråga deras frihetsberövade syskon vad han eller hon vill veta eller bara berätta hur du som syskon har det. Ofta vill det frihetsberövade syskonet veta hur andra mår, hur det går i skolan och om allt det vardagliga.

Ett sätt att uppfylla syskons önskan om mer förståelse, är att berätta hur rättskedjan fungerar, steg för steg och förklara ord som de stöter på och kanske inte förstår.

PÅ BUFF HAR VI

- Rättskedjekort som du kan använda som hjälpmedel i samtal med barn. Rättskedjekorten finns att beställa på vår hemsida.
- ◇ Anhörigbok för familjerna på utsidan.
- Kunskapsöversikt som tar upp forskning kopplat till att ha en frihetsberövad familjemedlem.

Kriminalvården har en webbsida som heter **Insidan** där barn och ungdomar kan se bilder inifrån och få svar på hur det fungerar på häkte och anstalt på ett sätt anpassat till barn.

FORSKNING

Under projektet har vi sökt efter forskning kopplat till syskon och frihetsberövade. Forskning är väldigt begränsad samtidigt som behovet beskrivs som stort. Vi fann en mindre studie av Kirsty Deacon's från Skottland "Never mind, we can't help you": young people's experiences of the imprisonment of a sibling". I den forskning vi hittat, gällande att ha ett frihetsberövat syskon, avslöjas att behovet av mer forskning är stort.

¹ Deacon, K. (2022) "Never mind, we can't help you": Young people's experiences of the imprisonment of a sibling. Families, Relationships and Societies (published online ahead of print 2022).

Ordlista

Gripen	En person som misstänks för brott får gripas direkt av polis. Kan brottet leda till fängelse får den som grips på bar gärning gripas av vem som helst tills polisen kommer, den gripna får hållas max 6 timmar, eller ytterligare 6 timmar om utredningen kräver det.
Anhållen	Ett tillfälligt frihetsberövade som åklagaren fattar beslut om. Max 4 dygn. Brottet måste vara så allvarligt att personen kan häktas eller att brottet kräver mer utredning innan personen släpps fri.
Häkningsframställan	Åklagaren lämnar en begäran till domstolen om att någon ska häktas. Detta måste ske senast klockan tolv den tredje dagen efter anhållandet.
Häkningsförhandling	Förhandling i domstol som ska hållas så fort som möjligt efter anhållandet. Absolut senast den fjärde dagen.
Häktning	Domstolen(tingsrätten) fattar beslut om häktning efter det att åklagaren begärt detta genom sin häkningsframställan.
Häkningsgrunder	De fall när en häktning är möjlig, bland annat på grund av flyktfara, kollusionsfara och recidivfara.
Flyktfara	Risk för att den misstänkte försvinner eller gömmer sig så att lagföring inte kan ske.
Kollusionsfara	Risk för att någon försvårar utredningen, till exempel genom att förstöra bevis eller hota vittnen.
Recidivfara	Risk att personen fortsätter att begå brott.
Huvudförhandling	Den muntliga förhandlingen i domstol som innebär att målet avgörs och som brukar kallas rättegång.
Åklagare	Den som bestämmer om ett brott ska tas upp i domstol genom att väcka åtal. Leder utredningar av brott och beslutar om olika tvångsmedel. Vid en huvudförhandling är åklagaren den som ska bevisa att den åtalade är skyldig.
Tvångsmedel	Medel som används för att utreda brott, eller för att det ska gå att genomföra en rättegång, till exempel gripande, anhållande och häktning.

Ordlista

Restriktioner	En utredning kan försvåras av att den misstänkte har kontakt med omvärlden. Då får åklagaren besluta om restriktioner. Det kan innebära att den misstänkte inte får läsa tidningar, skriva brev, titta på tv eller träffa andra intagna på häktet. Det kan också innebära att den misstänkte inte får ta emot besök från exempelvis sin familj.
Sannolika skäl	Den högre misstanke vid anhållande och häktning. För att någon ska krävas häktad krävs sannolika skäl att den misstänkte har begått brottet.
Skälig misstanke	Lägre grad av misstanke än sannolika skäl. I undantagsfall kan häktning äga rum redan vid skälig misstanke.
Synnerliga skäl	Måste finnas för att en person under 18 år ska få anhållas eller häktas.
Hemställan	Ett papper/blankett som finns inom kriminalvården. Som ett formulär där du ber om hjälp med olika saker.
Åtal	När polis och åklagare är klara med sin brottsutredning så bestämmer åklagaren om den misstänkte ska åtalas för brottet.
Rättegång	Kallas också för huvudförhandling. Där bestäms det om den misstänkte är skyldig och vilket straff den skyldige ska få.
Dom	Ett straff och kallas också för påföljd.
Överklaga	Om åklagaren eller den dömda inte är nöjda med domen har de tre veckor på sig att överklaga domen.

Behöver du mer stöd och råd?

Kontakta oss

Mail: info@bufff.se

Stödtelefon: 020-200 330

Chatta med oss på: www.bufff.se

Bufff

Barn och ungdom med
förälder/familjemedlem
i fängelse

Organisationen ger stöd och röst till barn och ungdomar med förälder/
familjemedlem i fängelse, häkte eller frivård.

ALLMÄNNA
ARVSFONDEN